

DRAGA 2024 Nedeljska maša "Ne pozabite na srce!"

Beli šotor v parku Finžgarjevega doma na Opčinah, kjer so prejšnji konec tedna potekali 59. študijski dnevi Draga 2024, je "blagoslov za vse slovenstvo", je v uvodnem pozdravu ob

Bogu všeč." V poganski religiji je bilo to normalno, Rimljani so bogove pomirjali z daritvijo. "Kar je bilo pri poganih normalno, pa s Kristusovim prihodom ni!" V stari zavezi preroki zavračajo

začetku nedeljske maše, 1. septembra, dejal letošnji mašnik p. Branko Cestnik, klaretinec, teolog, filozof, pisatelj, blogger in še kaj. Ko je starozavezno ljudstvo potovalo proti obljudljeni deželi, je bil šotor kraj prebivališča Gospoda med njimi; tudi sami so šotorili. Tudi evropska Cerkev postavlja šotor, ga napne, zabije kline, potem pa ga postavi kje drugje: to je potujoča Cerkev. "Draga je kot kulturni in duhovni del potovanja slovenskega naroda v zadnji dobri polovici stoletja veliko dala slovenskemu prostoru." Pri evharističnem slavlju, pri katerem je somaševal p. Edvard Kovač, pel pa mešani cerkveni zbor sv. Jernej pod vodstvom Janka Bana, je p. Cestnik med homilijo pokomentiral dnevni evangelij in podčrtal, da v zgodovini verstev tudi higienski predpisi, kot npr. prepoved uživanja svinjskega mesa, dobijo neko versko vrednost. Tudi to, kar teče od človeka, je po starodavni miselnosti nečisto, tak človek je nečist. Iz strahu pred okužbo so se rodili tudi verski predpisi in tabuji, določali so, kaj je čisto in kaj nečisto. Samo čisto lahko gre k oltarju ali molitvi, nečisto ne sme. "V čem je trik?" Ko si opravil zaščitni, verski predpis, misliš, da si vse uredil tudi z Bogom. "Kako bom vreden Boga? Umijem si roke!" Ritualu daš moč, ki je v bistvu nima. Misliš, da se boš samo z avtomatskim izvrševanjem rituala približal Bogu. "Ljudje z lahkoto padejo v logiko izvrševanja zunanjih ritualov, brez spremembe v srcu, in z mislijo, da so

zunanje daritve, v novi zavezi pa Jezus poudari, da umivanje rok ni bistveno, pomembno je preobraziti lastno srce. Človek lahko popolnoma pusti srce v temi, popolnoma odrine organ pogovora z Bogom, ki je srce, ta šotor, v katerem Bog prebiva v nas, pa še vedno se čuti, da je opravičen pred Bogom, je dejal mašnik. "Zunanja dejavnost, pokorščina, ritualistika lahko zavede, ker je lepa, ima svojo estetiko in simbolno moč, ker se lepo počutite, in pozabite na srce. Tam je bistvo, ne v umitih ali neumitih rokah." Nauk o srcu je eno osrednjih Jezusovih sporočil. "Ne pozabite na srce! Negujte obrede, spoštujte izročilo starih, umivajte si roke, mazilite si glave, toda ne pozablajte na srce!" Preden je p. Cestnik ob koncu maše podelil Aronov blagoslov, "povezan s šotori", se je zahvalil prirediteljem za povabilo in med drugim povedal, da je po cerkvenem pravu Tržačan, saj spada "v tržaško klaretinsko skupnost z dovoljenjem bivanja v daljni 'poganski' deželi Štajerski". Obiskal je tržaško župnijo, ki se je predala beguncem, takim in drugačnim migrantom. Videl je žalostne zgodbe ljudi, ki cel vroč popoldan sedijo na pločniku. "So pa tudi lepe zgodbe." Obiskal je nigerijsko družino, ki se je uredila in vključila. Cela rodbina sodeluje pri tem, da so se preselili v Evropo, tu delajo, služijo, obenem pa rešujejo stanje doma. "To je res lepa zgodba o priseljencih in patrih, ki se z njimi neumorno ukvarjajo."

DRAGA 2024 P. Branko Cestnik: Umetnost in vera

Cerkev vztraja, da se lepoti ne smemo odreči

Mag. p. Branko Cestnik je na študijskih dnevih Draga na Opčinah 1. septembra zjutraj govoril o povezavi med lepim in svetim od antike do danes. Moderatorica Breda Susič je gosta predstavila kot vsestranskega ustvarjalca, ki že vrsto let bogati slovensko kulturno in intelektualno krajino, kot človeka, v čigar življenju in delu – podobno velja za Alojza Rebulo – se prepletajo krščanska duhovnost, literatura in filozofija. Cestniku je Rebula "veliki učitelj v besedi in misli", delo *V Sibilinem vetru* mu je bilo "knjiga navdihovalka", ko se je lotil svojega prvega romana in se v njem dotaknil antike. Svoj poseg o umetnosti in veri je začel z omembo Džerdapa v Srbiji, najdaljše evropske soteske ob najdaljši srednjeevropski reki, Donavi, kjer so arheologi našli kipec pramatere (civilizacije Lepenski Vir) iz obdobja pred devet tisoč leti. Delo jasno govori o spoju religioznega in lepega, izraznega. Po Julieniu Riesu religijo sestavljajo mit (to je zgodba, pripoved, nauk), simbol (metafora, povezovalna podoba, predmet, kraj) in obred (dejanje stika s transcendentno, prošnja, praznovanje). V izrazno, umetniško peljejo tri poti. Pri mitu imamo umetnost jezika, ustno izročilo; ko se rodi religiozno, nastane pripoved o nadnaravnem, nastane oblikovanje pripovedi, umetnost; pripoved mora biti taka, da je prijetna za poslušanje, da si jo ljudje zapomnijo. Druga pot je simbol, umetnost upodabljanja, slikarstvo in kiparstvo: nastajajo umetne upodobitve po posegu človekove domišljije in spretnosti. Obred je osnova za umetnost uprizoritve (gledališče, glasba, ples, arhitektura). Čeprav se to danes morda sliši čudno, je korenina umetnosti in vere v pradavnini skupna. Religiozno, izrazno in lepo so začeli skupaj. Religija potrebuje umetnost, mora se izraziti; papež Pavel VI. je dejal, da bi bila služba duhovnikov jecljanje, če ne bi bilo umetnikov, ki oznanjevanje evangelija delajo lepo. Religiozno čustvo prisili ljudi v izraz, v dejanje, v ustvarjalnost. Religija zaznamuje umetnost, na neki način se tudi podredi umetnosti, vsaj v začetku. Prvotna umetnost je bila hkrati tudi sakralna. Umetnost se že v začetku, za razliko od rokodelske obrti, tako kot v svojem domačem

polju giblje tudi v polju duševnega, duhovnega in presežnega. Tudi ko se umetnost osamosvoji religije in se ji v modernem času upre, še vedno ostaja v polju duševnega, duhovnega in presežnega, še vedno se

lahko rišemo kot vzvišeno, "trpljenje nedolžnega ni prekletstvo, ampak odrešitev človeštva". Upodobljen Križani, "sunek lepote, lahko vzame besedo". Tudi umeten, instrumentalni zvok lahko postane molitev. Glasba je

preprosta in tudi šokantna, sposobna neslutnih globin in širitve jezika, kar lahko zaživi tudi v Cerkvi. Pavel VI. se je leta 1964 srečal z umetniki, prav tako Benedikt XVI. leta 2009, Janez Pavel II. jim je leta 1999 napisal pismo: umetnike so

hote ali nehote srečuje z religijo. Vdor transcendence v njeno človekovo spoznanje je za kristjane biblično razodetje. V stari zavezi je bilo prepovedano upodabljanje, likovna umetnost je bila omejena na dekorativno. Dovoljena umetnost je v stari zavezi služila za spomin in slavljenje Boga in božjih del v zgodovini, uporabljanje božjega pa so razumeli kot laž in bogokletje, kot stalno grožnjo resnici in pravovernosti. Šlo je za zaščito transcendence, pa tudi za razlikovanje od poganov. Bog je namreč nadkozmičen, nič kozmičnega ga ne more "ujeti". "Gnusoba je častiti kip, mrtvo stvar, ki ni Bog." Vse se spremeni z učlovečenjem. "Pohujšanje" in "norost" učlovečenja imata velik vpliv na umetnost. "Novi Adam prinaša novi raj. Človek je lep, svet je lep." Šele tako se lahko do konca razvije resnična teologija lepote in vsa umetnost pride do polnega izraza. "Bog se je utelesil in tako rekoč posvetil materijo. Na svetu ni nič grdega." Lepoto sveta in človeka okušajmo, spoznajmo! Kristus je stopil med nas v človeški podobi. Zgodnje krščanstvo se še drži pravila neupodabljanja božjih stvarnosti, ob koncu antike pa pride do zmage podobe. Menih sv. Teodor Studit je v 9. stoletju, v času ikonoklastičnih polemik in sporov napisal: "Če umetnost ne bi mogla upodobiti Kristusa, bi to pomenilo, da se ni učlovečil." Filozofinja in aktivistka Simone Weil pa je v prejšnjem stoletju zapisala: "Lepota je izkustveni dokaz, da je učlovečenje mogoče." Ko se lepota razodene, se tudi učloveči, je otipljiva, jo podoživljamo skozi jezik umetnosti, je dejal Cestnik. V Kristusu še tragično hodi po poteh lepote, tudi tragično

abstraktna govornica, deluje na čustvo. Zvočna vibracija je lepa, vse stvarstvo je lepo. Vse je lahko pot za spoznanje učlovečenja. Upodabljanje Boga je v moči učlovečenja dovoljeno do take mere, da lahko s pomočjo umetnika, slikarja, pogledamo v "notranjost" troedinega Boga, o čemer npr. priča znana Rubljovova ikona. V krščanstvu se je skozi stoletja močno zasidrala t. i. via pulchritudinis (pot lepote). Sv. Janez Damaščan je zapisal: "Če ti pogan reče: pokaži mi svojo vero, ga popelji v svetišče in mu pokaži okrasje ter razloži vrsto podob!" V dobi modernosti je prišlo do konca vladavine lepega. Sodobna umetnost je prešla od podobe do poteze, umetniško delo išče prvinskost (barva zaradi barve, zvok zaradi zvoka), človeška čutila potegne v nove neslutene svetove, v abstrakcijo, ki pomeni razbitje stvarnosti, ki diši po nihilizmu, obenem pa odpira nove svetove. Izrazno nadomesti lepo: umetniško delo je lahko grdo, banalno, kakofonično, prazno, nesmiselno, žaljivo, a ker je izrazno, pritegne pozornost in ponudi neko estetsko zadovoljstvo. Problem pa je, da ko odrineš lepo, lahko odrineš tudi dobro in resnično. Z razbijanjem stvarnosti in izničenjem lepega pride do razkola med umetnostjo in vero, med umetniki in Cerkvijo, saj "Cerkev z grdoto nima kaj početi". Če je Cerkev v 20. stoletju potrebovala umetnike, jih v 21. ne potrebuje, saj ima druge medije. To pa je tudi nevarno, saj "kič ne more govoriti o Bogu. O Bogu lahko govori umetniški predmet." Vseeno še obstajajo srečanja med sodobno umetnostjo in vero. Moderna umetnost zna biti bistvena,

nagovorili, naj se preveč ne oddaljijo. Cerkev sicer vztraja, da sta umetnost in vera vsaj sestrični, če ne sestri, saj bo v umetnosti vedno hrepenenje po absolutnem. In vendar sodobni umetnosti priznava avtonomijo in svobodo. "Če hočeš iz skavta narediti skavta, moraš pustiti, da gre v gozd, da išče," je dejal Cestnik, ki je tudi sam bil skavt. Prav tako bo umetnik postal umetnik, če bo svoboden. Tako bo širil jezik. In če se širi jezik, se širi življenje. Zato Cerkev vztraja, da se lepoti ne smemo odreči. Ratzinger je dejal: "Prisna lepota odpira srce hrepenenju, želji po spoznanju, po ljubezni, po tem, da bi hodili k Drugemu in stopili Preko sebe." Predavanju je sledila razprava, v kateri je p. Cestnik povedal še marsikaj zanimivega zlasti o sodobni teologiji lepote. Med drugim je spregovoril o Rupniku in njegovem "velikem naporu sinteze". V njegovih delih je opaziti sintezo "kozmičnega in duhovnega, abstraktnega in upodobitvenega". Že v prvih 90. letih prejšnjega stoletja je napravil celo serijo abstraktnih slik z bogatimi nanosi močnih barv. "Teh elementov ni nikdar opustil." Obenem je nato šel v podobo. Vsebinsko je poudaril tudi sintezo med Vzhodom in Zahodom, "s tem je najbolj očaral Janeza Pavla II.". Ta "zahodni genij, ki je tudi genij sodobne umetnosti", je povzel starodavno umetnost ikone in jo po svoje obdelal, ji dal svoj izraz. Iz tega je izšlo "nekaj novega, nekaj svežega. S tem pristopom je hipnotiziral pol sveta," je še povedal Cestnik. Zdaj smo sicer "obremenjeni z njegovo afero", toda v prejšnjih desetletjih "se nam je zdelo, da je to lahko teologija lepote za današnji čas".